

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ У МІСТІ ЖИТОМИРІ

Власенко Р.П.¹, Костюк В.С.², Андрійчук Т.В.³

^{1,2,3} – Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

Для забезпечення стабільного й безпечного розвитку держави демографічний показник є одним з основних, а проблеми демографічного розвитку слід розглядати та вирішувати першочергово. Скорочення чисельності населення, низька тривалість життя, різке падіння народжуваності, від'ємне сальдо міграції є характерними ознаками демографічних процесів упродовж останніх двох десятиріч – все це дає підставу говорити про демографічну кризу країни. Тому метою дослідження було з'ясувати та дослідити особливості сучасного стану демографічної ситуації міста Житомира

Питаннями вивчення демографічної ситуації міста Житомира та України займалися багато вчених впродовж декількох століть. Серед таких варто відзначити С.А. Подолинського, В.В. Садовського, О.Я. Романів, М.В. Птуху, Ю.О. Корчак-Чепурківського, С.А. Томіліна, М.О. Трачевського, П.І. Пустохода, Ю.М. Масютіна, А.П. Хоменка, К.П. Муху, К.М. Синяка, В.А. Барановського, С.Л. Петрука та багато інших. Результати їхніх досліджень викладені багатьох у наукових працях [3].

Для здійснення порівняльного аналізу було проведено оцінку динаміки народжуваності, смертності, міграцій населення міста Житомира. Аналіз проводився на основі статистичних звітів за 2010-2019 роки [2].

Чисельність населення міста Житомира станом на 2019 рік становила 265 тис. осіб, густина населення – 4348 осіб/км². Житомир поділяється на два адміністративні райони – Богунський та Корольовський. Жителями Богунського району були 149 254 тис. осіб, а Корольовського – 116 151 тис. осіб. Так, від 1 січня 2018 року населення скоротилося на 1531 особу, а за п'ять років – на 4503 особи. Порівняльна динаміка чисельності населення Богунського та Корольовського районів міста Житомира протягом 2010-2019 рр., відображена на рисунку 1, свідчить про скорочення населення міста. Прослідковується тенденція до різкого зниження чисельності населення у Корольовському районі, у порівнянні з Богунським.

За останні десять років чисельність населення міста скоротилася на 6295 осіб. Основними причинами такого явища - природне скорочення населення, старіння населення, зниження народжуваності, зростання показника смертності, міграції [1].

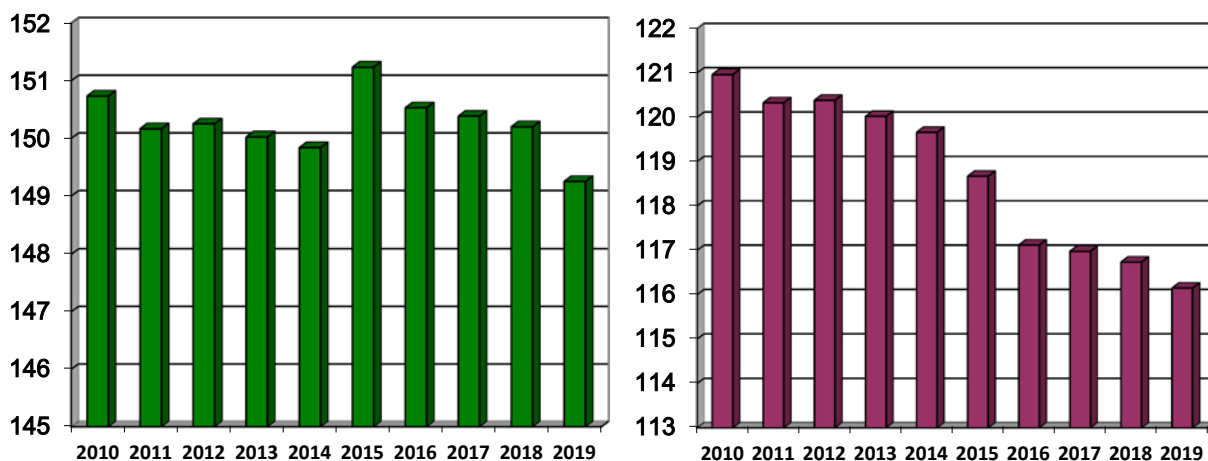
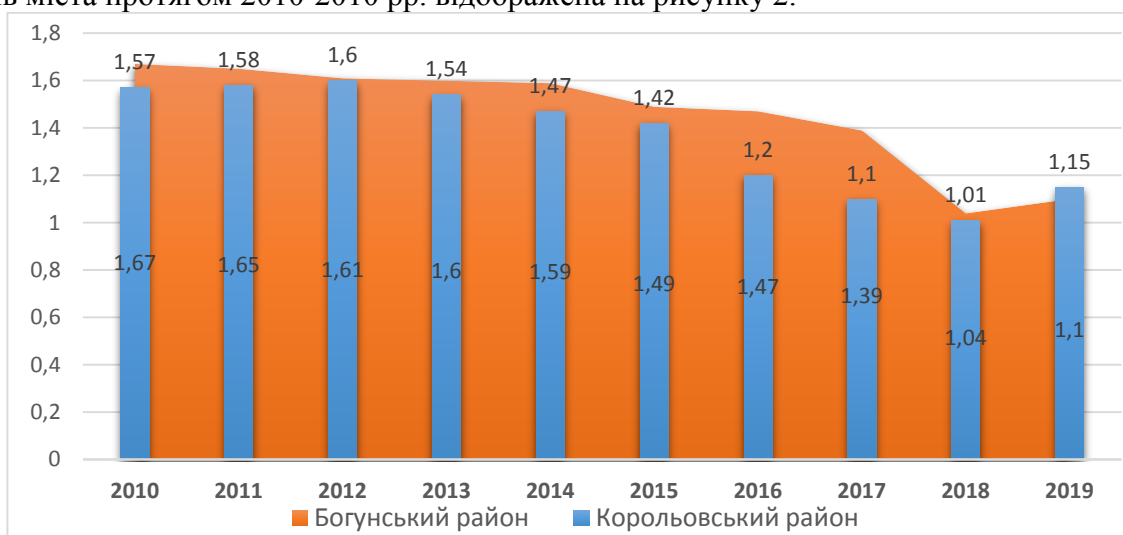

Рис. 1. Динаміка чисельності населення Богунського та Корольовського районів м. Житомира протягом 2010-2019 рр.

Показник народжуваності у місті Житомирі протягом 2010-2019 рр. становив 58%, що відповідав 2,9 новонароджених на 1000 осіб населення. У 2011 році показник народжуваності по місту становив 3,2 на 1000 осіб, з яких 1,6 на 1000 осіб належали до Богунського району, 1,5 на 1000 осіб – до Корольовського району.

Протягом 2012-2018 рр. спостерігалось падіння темпів народжуваності. У 2012 році показник народжуваності по місту становив 3,2 на 1000 осіб (Богунський – 1,6, Корольовський – 1,6 на 1000 осіб). В 2013-2014 рр. у порівнянні з показниками 2012 року спостерігалось падіння народжуваності, в 2013 показник становив 3,1 на 1000 осіб, а у 2014 році показники новонароджених становили 3,0 на 1000 осіб (1,5 – Богунський, а 1,5 на 1000 осіб Корольовський райони). Впродовж 2010-2014 рр. зберігається ситуація, за якої коефіцієнт народжуваності у Богунському районі вищий, ніж у Корольовському. У 2015 році показник живонароджених дітей становив 2,9 на 1000 осіб (Богунський район – 1,45, Корольовський – 1,45 на 1000 осіб), тоді як у 2016 році – 2,6 на 1000 осіб. У 2018 році спостерігалось зменшення показника приросту населення, по місту він становив 2,0 на 1000 осіб (1,00 – до Богунського, 1,0 на 1000 осіб – до Корольовського району). Динаміка показників народжуваності серед населення Богунського та Корольовського районів міста протягом 2010-2019 рр. відображена на рисунку 2.

Рис. 2. Динаміка показників народжуваності серед населення Богунського та Корольовського районів у 2010-2019 рр. (на 1000 осіб)

Впродовж 2010-2018 рр. відзначалася високий відсоток дітей, народжених жінками, які не проживали у зареєстрованому шлюбі. Даний показник у місті Житомирі протягом 2010-2018 рр. становив 34,2% (16,2% – у Корольовському районі, 18%– у Богунському районі).

Також в останнє десятиріччя показники народжуваності в місті Житомирі залишаються низькими, оскільки покривають показники смертності лише на 68%, кожне наступне покоління матерів є меншим від попереднього, що забезпечує природне відтворення населення лише на 3/4.

За рахунок стабільного скорочення чисельності осіб у віці до 45-50 років та ростом населення у віці 46-49 років населення міста поступово старіє. Збереження такої динаміки в майбутньому може призвести до зниження чисельності населення у працездатному віці та дефіциту висококваліфікованої робочої сили.

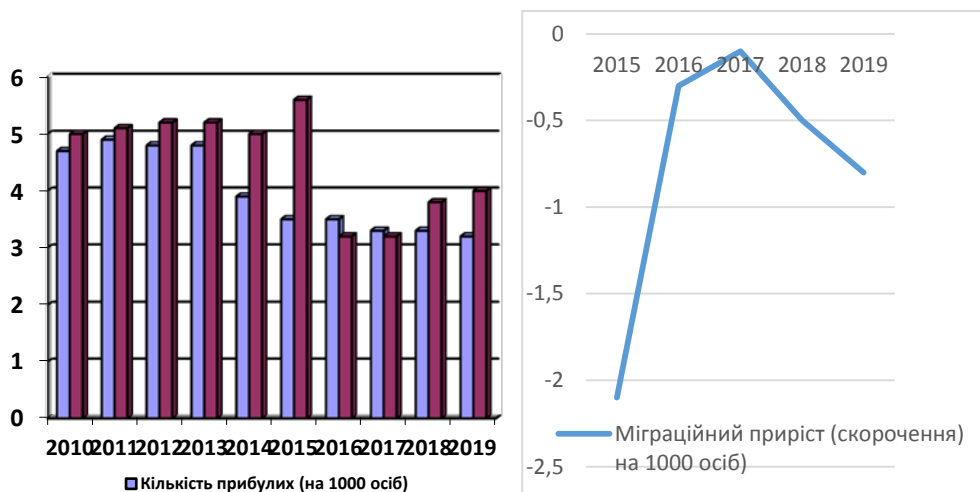
Щодо показника смертності, то від 2009 року у Богунському та Корольовському районах міста Житомира він поступово зростає. Найнижчий показник смертності у Богунському районі був у 2009 році, тоді він становив 1,4 на 1000 осіб, після чого до 2016 року поступово збільшувався і на кінець 2016 року він становив вже 1,59 на 1000 осіб. Що стосується Корольовського району, то найнижчий показник смертності зафіксовано у 2017 році (1,5 на 1000 осіб). Найбільшого піку він досягав у 2016 році – 1,6 на 1000 осіб.

У 2010-2019 рр. показники смертності збільшувалися за всіма віковими категоріями. Найгострішою проблемою залишається висока передчасна смертність населення працездатного віку, особливо чоловіків. Смертність чоловіків у місті Житомирі відтворює загальноукраїнську тенденцію. Показники смертності чоловіків в Україні у 3-4 рази вищі, ніж жінок. Це пов'язано з фізіологічними особливостями чоловічого організму, відмінностями у факторах та способі життя. Показовим є те, що рівень поширеності шкідливих звичок (куріння, алкоголізму та ін.) та частота нещасних випадків (отруєнь, побутового та професійного травмування, самогубств) є вищими серед чоловіків. Також слід зазначити, що ситуація зі смертністю чоловіків дедалі погіршується у зв'язку із збройним конфліктом на сході України в останні роки [14].

Структура причин смертності в місті Житомирі суттєво не відрізняється від структури в Україні. Головні з них: хвороби органів дихання – 26,3%, хвороби системи кровообігу – 4,2%, хвороби органів травлення – 3,1%, новоутворення – 0,8%, інші причини – 10%.

Для міста Житомира, як і для інших регіонів України, характерні міграції населення, що роблять свій негативний внесок у механічне скорочення чисельності населення. Упродовж п'яти років за рахунок механічного руху чисельність жінок міста скоротилася на 1896 осіб, чоловіків – на 1320 осіб.

Протягом 2010-2019 рр. показники чисельності вибулих осіб перевищують показники чисельності прибулих. Найвищі показники вибулих осіб спостерігалися у 2015 році (5,6 на 1000 осіб), найнижчі – у 2016 році (3,2 на 1000 осіб). Найвищі показники чисельності прибулих осіб були зафіксовані у 2011 році (4,9 на 1000 осіб), після чого протягом наступних років спостерігалася тенденція до скорочення показників кількості прибулих, і на кінець 2019 року вони становили 3,2 на 1000 осіб. Протягом 2015-2019 рр. сальдо міграції населення по місту було від'ємним. Найвище скорочення населення було 2015 році – -2,1 на 1000 осіб, найнижче у 2017 році – -0,1 на 1000 осіб. (Рис.3)

Рис. 3. Динаміка міграції (2010-2019 рр.) та міграційний приріст (2015-2019 рр.) населення міста Житомира (на 1000 осіб)

Отже, демографічна ситуація Корольовського та Богунського районів міста Житомира загалом характеризується як несприятлива. Населення Богунського району порівняно із Корольовським є чисельнішим в середньому на 20%. Показники смертності протягом 2010-2019 рр. у Богунському районі є дещо вищими, ніж у Корольовському районі. У 2010-2019 рр. показники смертності збільшувалися за всіма віковими категоріями. Серед причин смертності – хвороби органів дихання, системи кровообігу, органів травлення, новоутворення та інші причини. У 2010-2019 рр. показник чисельності вибулих осіб перевищував показник чисельності прибулих. Сальдо міграції населення по місту – від'ємне.

Література

1. База даних «Здоров'я для всіх. Україна»: Офіційний сайт Центру медичної статистики МОЗ України. URL:<http://medstat.gov.ua/ukr/news.html?id=203> (дата звернення: 15.08.2019).
2. Головне управління статистики у Житомирській області. URL: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 15.09.2019).
3. Гуцуляк В. М., Нечипоренко Г. Л., Шевченко В. О. Загальна медична географія світу : монографія. Київ, 1998. 178 с.